

W dzisiejszych czasach prawie każdy z Nas ma dostęp do Internetu - mogło by się wydawać - nieograniczony. Prawo jednak obejmuje swoim zasięgiem także sieć internetową i musimy mieć tego pełną świadomość, korzystając z różnych portali społecznościowych. Celem tej pracy będzie rozważenie, czy korzystając z ogólnodostępnego portalu internetowego można zamieszczać dane osobowe wykładowcy wraz z jego oceną i jakie byłyby ewentualne skutki takiego postępowania. Odpowiadając na te pytanie można zastanowić się, jakie są granice prawa do wolności słowa, prawa do informacji, a także prawa do ochrony danych osobowych. Są to zagadnienia, które dotyczą każdego z Nas, niezależnie od tego czy jesteśmy administratorami danej strony internetowej czy odbiorcami treści.

Korzystając z Internetu nie jesteśmy anonimowi, o czym często użytkownicy zdają się zapominać. Brak anonimowości wiąże się z udostępnianiem swoich danych osobowych, które podlegają ochronie zarówno na podstawie kodeksu cywilnego¹ art. 24 (dotyczącego dóbr osobistych), jak i ustawie o ochronie danych osobowych. Według art. 6 ust 1 ustawy o ochronie danych osobowych², danymi osobowymi są "wszelkie informacje dotyczące zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej". Oznacza to, że danymi osobowymi jest nie tylko imię i nazwisko, pozwalające na identyfikację danej osoby, ale także wszystkie informacje dotyczące tej osoby³, takie jak np. kolor włosów, dane dotyczące wykształcenia czy zatrudnienia, stan cywilny. Każda informacja o charakterze osobowym, dotycząca konkretnej osoby, może być uznana za daną osobową⁴.

Źródło skąd administrator bierze dane do stworzenia portalu internetowego jest istotne, bowiem regułą jest, że każdy zbiór danych powinien być zarejestrowany czyli zgłoszony do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych (GIODO). Istnieją jednak wyjątki, określone w art. 43 uodo, kiedy tych danych nie musimy zgłaszać. Jednym z nich, ustęp 9 art. 43, jest korzystanie ze źródeł powszechnie dostępnych przez administratora danych. Imię i nazwisko wykładowcy, a także uczelnia czy dokładniej – wydział w jakim pracuje nauczyciel akademicki jest informacją powszechną, dostępną na stronie uczelni. Ustawa nie zawiera przy tym definicji danych powszechnie dostępnych. W literaturze uznaje się za takie m.in. dane dostępne w Internecie. Potwierdza to również GIODO⁵, stwierdzając,

¹ Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93 z późn. zm.

² Dz. U. 2015. poz. 2135 z późn. zm. - dalej jako uodo

³ M.Sakowska-Baryła, *Prawo do ochrony danych osobowych*, Wrocław 2015, s. 198-199

⁴ M.Sakowska-Baryła, *Prawo...*, Wrocław 2015, s. 196

⁵ odpowiedzi na pytania, http://www.giodo.gov.pl/1520050/id_art/1562/j/pl/ (15.05.2016r.), M.Brzozowska, *Ochrona danych osobowych w sieci*, Wrocław 2012, s. 138

że "w przypadku udostępniania nieograniczonemu kręgowi podmiotów, w sieci Internet, wszystkich danych przetwarzanych w zbiorze administrator danych nie jest zobowiązany do zgłoszenia tego zbioru do rejestracji GIODO, stosownie do art. 43 ust. 1 pkt 9 uodo.

Musimy jednak pamiętać, że istnieje różnica pomiędzy zbieraniem danym, a ich przetwarzaniem. Należy zwrócić uwagę, że nie jest przesłanką legalizującą to, iż przetwarzane dane pochodzą z powszechnie dostępnych źródeł. Nie istnieje żadne generalne upoważnienie do przetwarzania takich danych⁶. W myśl art. 7 pkt 2, ilekroć w ustawie jest mowa o przetwarzaniu danych, rozumie się przez to jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, w tym ich udostępnianie⁷.

Każda forma przetwarzania danych osobowych powinna znaleźć oparcie w jednej z autonomicznych⁸ przesłanek warunkujących legalność tego procesu, enumeratywnie wymienionych w art. 23 ust. 1 uodo. Niezależnie od zgody osoby, której dane dotyczą, przetwarzanie danych jest dopuszczalne wtedy, gdy jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą. Reguluje to przepis art. 23 ust. 1 pkt 5 uodo, który ustanawia tzw. klauzulę usprawiedliwionego celu. Termin "usprawiedliwiony cel" jest zwrotem niedookreślonym i stanowi klauzulę generalną w znaczeniu funkcjonalnym. Daje to organowi stosującemu prawo, jakim jest GIODO w tym przypadku, pewien luz decyzyjny⁹, który przy podejmowaniu decyzji może się kierować ocenami indywidualnymi konkretnej sytuacji, a także pewnymi zasadami postępowania niesformułowanymi w przepisach prawa. Z drugiej strony, ze względu na otwartą konstrukcję, na administratorach spoczywa obowiązek i ryzyko oceny, czy ich działalność jest prawnie dopuszczalna. Tym samym ustawodawca upoważnił administratora do pełnienia funkcji sędziego we własnej sprawie¹⁰. W przesłance określonej w art. 23 ust. 1 pkt 5, można dopatrywać się konieczności wyważenia interesów osoby, której dane dotyczą i interesów administratora danych lub odbiorcy danych, których interesy niekoniecznie muszą ze sobą

⁶ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 402

⁷ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 17 czerwca 2013 r. II SA/Wa 152/13, LEX nr 1679101

⁸ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona...*, Warszawa 2015, s. 400, T.A.J. Banyś, J.Łuczak, *Ochrona danych osobowych w praktyce. Jak uniknąć błędów i ich konsekwencji prawnych*, Wrocław 2014, s. 10

⁹ wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 listopada 2001 r., II SA 2702/00, LEX nr 78796, I.Zgoliński, I.Zduński, *Praktyczny komentarz do ustawy o ochronie danych osobowych*, Bydgoszcz 2013, s. 94

¹⁰ P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 251

korespondować, mogą być wręcz przeciwne¹¹. Ocena, czy przepis art. 23 ust. 1 pkt. 5 uodo może mieć zastosowanie w danej sytuacji należy co prawda do administratora danych, ale ocena ta nie może być zupełnie dowolna i sprzeczna z *ratio legis* ustawy, jakim jest skuteczna ochrona danych osobowych¹². Zatem gwoździem rozważanego stanu faktycznego omawianego przypadku jest owa różnica interesów i celów obydwu podmiotów (tj. administratora portalu internetowego lub odbiorców danych i wykładowcy).

Kamieniem milowym w zrozumieniu koncepcji ochrony danych osobowych, która opiera się na balansowaniu interesów¹³ jest uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego¹⁴ z dnia 6 czerwca 2005 r. Sąd ten przyjął, że przekazywanie danych osobowych w związku z przelewem wiarytelności może następować na poziomie art. 23 ust. 1 pkt 5, jednak pod warunkiem, że jest to konieczne do realizacji celu (przelewu wiarytelności) i nie narusza praw oraz wolności osoby, której dane dotyczą¹⁵. W świetle powołanej uchwały ocena legalności przetwarzania danych osobowych przez administratora danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, wymaga ustalenia, czy występuje prawnie usprawiedliwiony cel realizowany przez administratora danych. Następnie należy ustalić i rozważyć wszystkie okoliczności konieczne do wyważenia interesów osoby, której dane dotyczą oraz interesów administratora danych albo odbiorców danych¹⁶.

W myśl art. 23 ust. 1 pkt 5 uodo, przetwarzanie danych na podstawie tej przesłanki nie może naruszać praw i wolności tej osoby, której dane dotyczą. Prawo tej osoby do ochrony jej danych osobowych może kolidować z konstytucyjnie gwarantowaną wolnością wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji¹⁷. W świetle omawianego przypadku należy rozważyć, czy ważniejsze jest prawo do ochrony danych osobowych wykładowcy czy też prawo do uzyskiwania informacji potencjalnych odbiorców portalu (najczęściej są to studenci danej uczelni). Wolność pozyskiwania informacji obejmuje zbieranie danych z dowolnych sfer życia o wszelkich podmiotach wszelkimi prawnie

¹¹ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona...*, Warszawa 2015, s. 429-430, wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 1 grudnia 2010 r., II SA/Wa 1212/10, LEX nr 755113

¹² sprawozdanie GIODO z 1999 r., s. 150 www.giodo.gov.pl/plik/t/pdf/j/pl/id_p/33.pdf (15.05.2016r.)

¹³ P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa...*, Warszawa 2015, s. 257

¹⁴ I OPS 2/05, Lex nr 157167

¹⁵ podobnie wyrok NSA z dnia 16 grudnia 2004 r., OSK 829/04, LEX nr 171174

¹⁶ tak też zwłaszcza pkt 35 orzeczenia ETS z 14 września 2000 r. w sprawie *The Queen przeciwko Minister of Agriculture, Fisheries and Food*, C-369/98, LEX nr 82968, do którego się odwołał NSA, A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2007, s. 134

¹⁷ A. Drozd, *Ustawa...*, Warszawa 2007, s. 134

dopuszczalnymi sposobami¹⁸. Nie można zapominać, że wykładowca jest osobą publiczną¹⁹, a co za tym idzie, określone informacje o nim mogą nosić znamiona informacji publicznych, szeroko dostępnych i powszechnych²⁰. Osoba publiczna musi liczyć się z oceną swojej pracy zawodowej, a swoim zachowaniem dawać przykład właściwego postępowania.

Student, jak każda jednostka, ma prawo do pozyskiwania informacji, a przede wszystkim do informacji publicznych. Ważąc na szali interesy omawianych podmiotów, wykładowcy i studenta, trzeba wziąć pod uwagę, że jest to stosunek hierarchiczny. Dążąc do realizacji prawa do nauki, jakim jest zdobywanie wiedzy na studiach, student potrzebuje informacji jak ma przygotować się do zajęć i jakie wymagania będą wobec niego obowiązywały. Nikogo nie dziwi, że informacje na temat wykładowcy i sposobu jego pracy przekazywane są pomiędzy sobą, z ust do ust. Z racji rozwoju techniki i dużego postępu technologicznego mamy dostęp do nowych sposobów komunikacji (w tym Internetu). Cel portalu internetowego, który służy do przekazywania sobie informacji na temat prowadzących zajęć na uniwersytecie w zasadzie nie jest niczym nowym – nowa jest forma przekazywania sobie informacji na ten temat, prowadzona na elektronicznym forum publicznym. Proszę zauważyć, że w zasadzie ta forma może być nawet bardziej transparentna i przystępniejsza dla wykładowców, bowiem dopiero teraz nauczyciel akademicki korzystając z takiego portalu ma wiedzę co sądzą na jego temat studenci, a także może ustosunkować się do tego, tj. poprawić np. swój styl prowadzenia zajęć. Wedle art. 32 ust. 1 pkt 6 uodo, taka osoba powinna mieć również możliwość uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania danych osobowych na portalu internetowym.

W omawianym kazusie wykładowca przeczytał opinie na swój temat i wezwał administratorów portalu do usunięcia swoich danych osobowych. W odpowiedzi otrzymał informację, że po rejestracji na portalu otrzyma możliwość edytowania swojego profilu i zmieniania danych, a także komentowania ocen. Zgodnie z art. 25 uodo, osoba której dane są przetwarzane, co do zasady, powinna zostać poinformowana o tym bezpośrednio po utrwaleniu zebranych danych, jak również m.in. o adresie siedziby administratora (w omawianym przypadku o adresie stowarzyszenia), celu i zakresie zbierania danych, źródle danych. Administratorzy nie dopełnili tego obowiązku. Sądzę jednak, że zasadne będzie

¹⁸ M.Sakowska-Baryła, *Prawo...*, Wrocław 2015, s. 307

¹⁹ postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2004 r., V KK 74/04, LEX nr 199766

²⁰ wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 11 kwietnia 2013 r., II SA/Sz 148/13, LEX nr 1316978; Organy uniwersytetu jako podmioty zobowiązane do udostępniania informacji publicznej.

oparcie się na art. 25 ust. 2 pkt 3 uodo i uznanie, że zebranie w jedno miejsce (na portalu internetowych) ocen wykładów było badaniem oceny publicznej systemu edukacji i jego działania. Jeśli się zgodzić z takim rozwiązaniem, administratorzy nie posiadali obowiązku informacyjnego wobec osoby, której dane zostały zebrane i przetworzone. Pozostaje jeszcze kwestia oceny, czy wysłanie informacji określonych w art. 25 ust 1. "wymagałoby nadmiernych nakładów lub zagrażałoby realizacji celu badania"²¹. Jest to sprawą dyskusyjną i wymagałoby rozważenia czym charakteryzuje się niedookreślone pojęcie "nadmiernych nakładów", ale można domniemywać, że oficjalnie powiadomienie wszystkich wykładów np. drogą e-mailową o stworzeniu takiego przedsięwzięcia jakim jest portal internetowy służący do oceny powiadomionych o tym wydarzeniu, spotkałoby się to ze sprzeciwem i ostatecznie projekt nie miałby szans w ogóle zaistnieć. Należy zauważyć, że taki portal po powstaniu cieszył się dużym zainteresowaniem braci akademickiej, bowiem w podanym kazusie rozwijał się i rozszerzał na wykładowców innych uniwersytetów, a więc istniało zapotrzebowanie na takowe informacje.

Po tym jak wykładowca wezwał do usunięcia swoich danych osobowych, administratorzy danych poinformowali go o możliwości zrealizowania swojego prawa zawartego w art. 32 ust. 1 pkt 6 uodo. W takiej sytuacji należy zatrzymać się na art. 32 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych, który powinien ostatecznie rozwiązać kwestię, co powinien uczynić wykładowca i administratorzy danych. Reasumując wszystkie dotychczasowe ustalenia, administratorzy portalu internetowego legalnie przetwarzali dane osobowe wykładowcy, który jednak podniósł sprzeciw i wniósł o usunięcie jego danych i zaprzestanie dalszego przetwarzania. Jedną z przesłanek klauzuli usprawiedliwionego celu jest warunek by przetwarzanie danych osobowych nie naruszało praw i wolności danych osobowych osoby, której dotyczą. Teoretycznie sprzeciw takiej osoby jest udowodnieniem, że administratorzy nie spełniają klauzuli usprawiedliwionego celu, aczkolwiek trzeba przypomnieć sobie, że korzystając z możliwości skorzystania z tej przesłanki administratorzy wazyli interesy stron, stając się "sędziami w swojej sprawie". Osoba której dane są przetwarzane mogła, ale nie musiała wystąpić z takim sprzeciwem i to jest właśnie ryzyko administratorów powołujących się na tę klauzulę, jak to też miało miejsce w omawianym kazusie.

²¹ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona...*, Warszawa 2015, s. 466

Podmiot którego dane są przetwarzane według niego w sposób godzący w jego prawa i wolności może powołać się na art. 32 ust. 2 uodo, który pozwala wystąpić z umotywowanym żądaniem na piśmie, wnoszącym o zaprzestanie przetwarzania danych osobowych. Osoba występująca z roszczeniem powinna wykazać "szczególny charakter swojej osoby", wyjaśnić, w jakiej mierze jej sytuacja odbiega od sytuacji innych osób, których dane są przetwarzane²². Dopiero to umotywowane oświadczenie złożone w formie pisemnej zobowiązuje administratora danych do usunięcia informacji na temat osoby. Może on jednak w dalszym ciągu przetwarzać dane osobowe, jednakże pod warunkiem, że bez zbędnej zwłoki przekaże żądanie Generalnemu Inspektorowi. Wówczas ten ostatni rozstrzyga o dopuszczalności przetwarzania danych osobowych²³. Podsumowując jednym zdaniem - uznając racje osoby występującej z żądaniem, administrator danych zaprzestaje przetwarzania kwestionowanych danych osobowych, natomiast gdy racji tych nie podziela, przekazuje żądanie bez zbędnej zwłoki GIODO, który podejmuje stosowną decyzję²⁴.

Zgodnie z najbardziej znaną maksymą zacnego francuskiego myśliciela Alexisa de Tocqueville, wolność człowieka kończy się tam, gdzie zaczyna się wolność drugiego człowieka, jednak przepisy ustawy każą ustalić ścisłą granicę, która o tyle jest trudna do ustalenia, że często te prawa i wolności przenikają się. W moim przekonaniu, administratorzy danych portalu internetowego służącego do oceny wykładów czyli stowarzyszenie A. w kazusie, postąpiło zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych. Wykładowca, w omawianym stanie faktycznym jako pan B., może mieć obiektywne odczucia dotyczące naruszenia jego praw i wolności w zakresie ochrony danych osobowych, ale powinny one mieć uzasadnioną podstawę, a jego sytuacja co do zasady powinna być wyróżniająca się na tle innych wykładów, których dane w portalu są tak samo wykorzystywane, jeśli zechce nadal upierać się przy swoim żądaniu zaprzestania przetwarzania jego danych osobowych i skorzystać z uprawnienia zawartego w normie art. 32 ust. 2 uodo. Portal internetowy oceniający wykładowców powinien być oceniany pozytywnie, przez pryzmat możliwości wykorzystania przez wykładowców prawa zawartego w art. 32 ust. 1 pkt 6 uodo i uczestniczenia - poprzez komentowanie ocen i edytowanie swoich danych - aktywnie w społeczności internetowej.

²² J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona...*, Warszawa 2015, s. 531, A. Drozd, *Ustawa...*, Warszawa 2007, s. 235

²³ A. Drozd, *Ustawa...*, Warszawa 2007, s. 236

²⁴ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona...*, Warszawa 2015, s. 531